

УДК 378.016:811.161.2

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ В МОВЛЕННІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НУШ

Ірина Лобачова

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Донецька обл., Україна
ORCID ID 0000-0001-7102-1915
sbitneva.irina@ukr.net

Світлана Помирча

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Донецька обл., Україна
ORCID ID 0000-0003-1636-3239
swetlanapom@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто лексичний матеріал з емоційно-експресивним компонентом. З'ясовано, що визначення емоційного навантаження певних категорій слів, які є однією з неодмінних умов впливу на співрозмовника, як необхідного базису словникового складу педагога, становить підґрунтя для формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів початкових класів НУШ. Аналізовану лексику розглянуто із соціолінгвістичного, лексикологічного, національно-культурологічного і стилістичного поглядів. У статті акцентовано увагу на семантиці українського експресивного слова та його функціональних особливостях у мовленні. З'ясовано, що опанування експресивної лексики є необхідним для побудови конструктивного діалогу, бо вираження почуттєвих спрямувань комуніканта пов'язане з власним розумінням фрагментів мовної картини світу. Визначено, що експресиви реалізуються лише в певний період комунікації або зумовлюються конкретною мовленнєвою ситуацією.

Представлено науково-методичний коментар щодо вивчення емоційно-експресивної лексики у вищих навчальних закладах на факультетах, що здійснюють підготовку майбутніх учителів початкових класів НУШ. Відзначено, що добірка завдань може бути використана не лише під час вивчення розділу «Лексикологія», а й для вдосконалення мовно-мовленнєвих умінь студентів на інших мовознавчих дисциплінах, зокрема під час лінгвістичного аналізу тексту, стилістики української мови у ЗВО. У статті запропоновано низку завдань на вдосконалення лексичних і стилістичних умінь та навичок, на збагачення словникового запасу студентів. Зміст навчального матеріалу дібрано з урахуванням виховного аспекту, який сприятиме розвитку логічного і художнього мислення здобувачів вищої освіти. Крім того, добір завдань на вдосконалення навичок застосування в мовленні емоційно-експресивної лексики залежав від рівня обізнаності та фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів НУШ.

Ключові слова: емоційно-експресивна лексика; експресивна функція; майбутній фахівець із початкової освіти; мовленнєва ситуація; мовно-мовленнєві навички; стилістичне забарвлення слова.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Мовлення сучасного вчителя початкових класів НУШ має відзначатися своєю семантичною і структурно-граматичною різноманітністю, розкривати весь конотативний потенціал рідної мови, охоплювати емоційно-експресивний шар мовного арсеналу. Усе це сприяє адекватному розумінню мовної і концептуальної картин світу. Особливої уваги потребує емоційно забарвлена лексика як така, що допомагає побудувати конструктивний діалог, вплинути на його учасників, дати емоційну оцінку їм та мовленнєвій ситуації зокрема, створити емотивну атмосферу бесіди чи розмови, що є вкрай необхідним аспектом мовлення майбутнього вчителя початкових класів НУШ.

Так, на сьогодні для комунікативно орієнтованої лінгвістики одним із актуальних аспектів є проблема ефективної мовної комунікації, у межах якої викликає велике теоретичне і практичне зацікавлення вивчення тих закладених чинників у слові, які зумовлюють емоційно ефективне спілкування. Знання про емотивну потенцію слів входить у комунікативну потенцію мови, і без цього знання принципи активної комунікації не можуть бути реалізовані якнайповніше. Семасіологія розглядає різні типи значень слова, а також те, як вони вживаються, як допомагають особистості передавати думки і відчуття, зокрема емотивне навантаження мовних одиниць. Усе це зумовлює актуальність дослідження функціонування емоційно-експресивної лексики в мовленні вчителя початкових класів НУШ як домінантного аспекту його мовленнєвого арсеналу задля ефективної колаборації всіх учасників освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення експресивно нейтрального лексичного пласту української мови відбувається набагато активніше (мовні доробки І. Білодіда, С. Єрмоленко, В. Жайворонка, М. Жовтобрюха, В. Калашника, В. Коломієць, В. Кононенка, М. Кочергана, Л. Мацько, А. Мойсієнка, О. Муромцевої, В. Німчука, В. Русанівського, Л. Скрипник, Н. Сологуб, Л. Струганець та ін.), ніж аналіз експресивного лексичного шару, що не був об'єктом особливого дослідження. Лексика як основний базис української мовної системи переважно досліджувалася з лексикологічного (М. Жовтобрюх, Л. Жаркова, Г. Сагач, Л. Скрипник, О. Тараненко та ін.), стилістичного (В. Ільїн, В. Калашник, В. Ковальов, І. Лобачова, В. Чабаненко, Л. Пустовіт та ін.), соціолінгвістичного (В. Ващенко, В. Русанівський, Л. Ставицька, В. Чабаненко, О. Тодор та ін.) тощо аспектів. Наукові теоретико-практичні розвідки в галузі експресології (Н. Бойко, Н. Кондратенко, Т. Коваль, О. Ляшенко, О. Мигалець, С. Помирча, Н. Савчук, Г. Сарміна, С. Тараненко та ін.) не дозволяють стверджувати, що всі проблеми, пов'язані з лексичною експресивністю, цілком розв'язані. Так, детального

дослідження потребує потенціал українського експресивного слова та його функційна своєрідність, зокрема в мовленні вчителя початкових класів НУШ.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – з'ясувати специфіку вживання емоційно забарвленої лексики в мовленні майбутніх учителів початкових класів НУШ.

Виклад основного матеріалу. Мова є не лише засобом вираження думок, а й почуттів, переживань, волі, тобто слова української мови можуть називати не лише будь-які явища дійсності, але й виражати суб'єктивне (позитивне чи негативне) ставлення до сказаного. Українська мова багата на емоційно-експресивні слова, різноманітна за сферою їх уживання. Лексична експресивність має продуктивний характер, бо домінантне навантаження вербального вираження емоційності мовця базується на суб'єктивному сприйнятті й оцінюванні складових картини світу, що передається через лексичні одиниці та їхні варіації.

Експресивна функція мови полягає в тому, що комунікант через конкретне повідомлення передає слухачеві сигнали про свій емоційний стан. На експресивність вимови вказують особливості вимови – тембр, сила голосу, тональність розмови тощо, де через виражальні засоби комуніканти передають своє ставлення одне до одного та до інформації. Емоційно-експресивна лексика як семантико-стилістична категорія демонструє зв'язок з емотивним і стилістичним виявом намірів комунікантів, тобто «крім називання предмета передають ще й його суб'єктивну оцінку мовцем» (Єрмоленко, Бирик & Тодор, 2001, с. 56). Емоційний компонент у мові завжди є експресивним, але не кожне експресивне явище належить до емоційних. Емоційність співвідноситься із стилістичною маркованістю мовних одиниць, нейтральні стилістичні засоби мови виступають у функції експресивних, якщо цьому сприяють позамовні, ситуативні, контекстуальні умови.

Зазначимо, що оцінне значення не є структурно чи поняттєво однорідним. Його змістовну структуру ускладнюють емоційність, експресивність, модальність, що супроводжують оцінку.

Як відомо, емоційність виражається за допомогою емоційних суфіксів, вигуків, часток та інтонації. Такі значення називаються емоційними, бо вони здійснюють вираження самих емоцій, відчуттів, викликаних факторами навколишньої дійсності; підкреслюється, що емоційно-прагматичний зміст складає особливу частину значення слова, який можна назвати емоціоналом семантики.

А. Мойсієнко вважає, що експресія може виражатися лексично або завдяки словотворчим афіксам, що надають слову нові відтінки, та виокремлює дві групи

лексичних експресивів: 1) внутрішньосистемні («слова, семантичне ядро яких саме собою привносить позитивну або негативну інформацію...») та 2) контекстуальні («...набувають експресії лише у відповідному контексті ... при творенні метафор та епітетів) (Мойсієнко, 2008, с. 120).

Звернімо увагу на те, що поняття: «експресивність», «емоційність», «оцінність» мають як відмінні, так і спільні відтінки оціночних значень, що безпосередньо допомагають комуніканту виразити суб'єктивне ставлення до того чи того предмета, дії чи явища, про яке йдеться у висловленні.

Завдання викладача на заняттях філологічного напрямку полягає в тому, щоб показати, як емоційність та експресивність у мовленні проявляється завдяки лексичним засобам і навчити майбутніх учителів початкових класів НУШ уживати ці лексичні одиниці у власному мовленні. Під час підготовки до письмових висловлювань знання студентів необхідно розширити відомостями про емоційно забарвлену лексику, про специфіку її вживання в усному та писемному мовленні. Для досягнення окреслених аспектів ефективним є комунікативно-діяльнісний підхід, бо лексико-граматичні конструкції, що використовуються під час відпрацювання мовно-мовленнєвих навичок, мають бути імплементовані спочатку в мовленнєві зразки, а потім у систему мовленнєвих дій, які виконуватимуть студенти в різних комунікативних ситуаціях. Також доцільним буде використання методу стилістичного аналізу тексту, що дає можливість розкрити текстотвірні функції лексичних одиниць, і метод моделювання власного висловлення, який виявляється в різноаспектних ситуативних вправах, де реалізується змістово-мовленнєве наповнення повідомлення комуніканта відповідно до мовленнєвої ситуації (Lobachova, 2017, с. 151).

У роботі щодо збагачення мовлення студентів емоційно-забарвленою лексикою потрібно наголошувати на тому, що слово – це не лише частина висловлення, а й головний стилістичний засіб. Крім того, необхідно працювати над певними стилістичними поняттями та порівнювати, як у тексті взаємодіють мовні одиниці різних рівнів. Так, для повної картини розпізнання експресивної лексики її вивчення має проходити в декілька етапів – теоретичний і практико-зорієнтований – і з оволодінням студентами педагогічних вишів таких знань і навичок: 1) засвоєння теоретичних відомостей, визначених змістом розділу «Лексикологія», узагалі та емоційно-експресивною лексикою зокрема; 2) збагачення індивідуального словникового запасу взагалі та експресивно маркованою лексикою зокрема; 3) удосконалення вміння розмежовувати та використовувати різні групи лексики для точності, емоційності мовлення в різних ситуаціях спілкування для досягнення поставленої мети; 4) піднесення

культури мовлення особистості на мовностилістичному, лексичному, граматичному рівнях тощо. Для реалізації зазначеного теоретико-практичного комплексу пропонуємо використовувати на заняттях такі види вправ:

1. Робота на спостереження.

Із поданих уривків виписати емоційно-експресивну лексику, визначити, як виражається емоційність у кожному слові. Самостійно дібрати зразки вживання такої лексики. З якою метою вона вживається?

1. *І сміх, і плач – з одного джерела.*

Вони бринять в однім акорді!

З глибин таємності Добра і Зла,

Де бережуть їх душі горді (М. Вороний).

2. *Мамусенько, голубонько*

Ти ж мене усе голубиш,

Ти ж моя єдина!

Сонечком звиваєш.

Я до тебе все тулюся,

Все для мене, а про себе

Мов мала дитина.

Завжди забуваєш (К. Перелісна).

2. Прочитати. Визначити стилістично забарвлені слова (словосполучення).

Для текстів яких стилів характерне їхнє використання?

1. *Матусенько! Матінко! Мамочко! Мамо! Он сонце зійшло, як учора, так само (В. Бровченко).* 2. *Микола плував суфікси з префіксами, а в слові «свято» вперто намагався вмотити апостроф (О. Сенчик).* 3. *Демократія – це доступність правди (З газети).* 4. *Нема на тебе, шибайголого в спідниці, ні грому, ні блискавки (М. Стельмах).*

Окрім понять, передбачених у розділі «Лексикологія», робочою програмою навчальної дисципліни «Сучасна українська мова з культурою мовлення» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, а саме: текст, лексичне значення слова, багатозначні слова, пряме і переносне значення слова, синоніми, контекстуальні синоніми, омоніми, антоніми, емоційно забарвлені слова, вивчення лексики в аспекті розвитку і збагачення мовлення емоційно забарвленою лексикою вимагає поглиблення таких понять, як контекст, стилістично забарвлені слова, оцінні засоби, підтекст, лексичні повтори тощо.

Так, усе окреслене вище стосовно збагачення мовлення майбутніх учителів початкових класів НУШ має реалізовуватися на рівні тексту, який «...характеризується змістовою і структурною завершеністю, орієнтацією автора на певного адресата» (Єрмоленко, Бирик & Тодор, 2001, с. 182), де складниками є речення, що поєднуються в цілісну комунікативну одиницю завдяки лексико-граматичному зв'язку. Лише такий підхід дозволяє зрозуміти системність мовних явищ.

Одним із найважливіших завдань ми вважаємо вибір мовних засобів відповідно до мети висловлювання. Це завдання можливо вирішити з уведенням терміна «стилістичне забарвлення слова», що розуміємо як імплементацію слів (словосполучень), які обмежені у своєму вживанні лише певними видами чи формами мовленнєвого спілкування для побудови конструктивної комунікації.

Для створення образності тексту використовуємо емоційно забарвлену лексику, до складу якої включають найрізноманітніші типи слів, емоційне навантаження в яких передається завдяки суфіксам, префіксам оцінок. Також до складу емоційно забарвленої лексики відносять вигуки, частки, які надають різного змісту висловлюванню; слова, що позначають емоції, почуття тощо. Особливої уваги потребують епітети як слова, що несуть емоційне навантаження: художнє означення, що виокремлює й образно змальовує якусь характерну рису або ознаку людини, предмета, явища тощо, викликає певне емоційно-оцінне ставлення до них (Чабаненко, 2002).

Також звернімо увагу на лексичний повтор як образний засіб, що посилює емоційність тексту. Поняття «повтор» трактується як стилістичний прийом посилення емоційності та експресивності у висловленні, спосіб вираження об'єктивно-оцінного ставлення до предмета мовлення, індивідуалізації та інтенсифікації мовлення.

Для відпрацювання вмінь і навичок щодо окресленого теоретичного блоку пропонуємо використати такі види вправ:

1. Прочитати тексти. Визначити, до якого стилю мовлення належить кожен із них. Свою думку обґрунтувати. Знайти загальноживану й емоційно забарвлену лексику.

Текст 1. Культура мовлення – це одна з ознак загальної культури людини. Кожному носієві тієї чи тієї мови треба любити рідну мову, формувати мовно-національну самосвідомість, учитися слухати й сприймати слово (З підручника).

Текст 2. ДОРУЧЕННЯ.

Я, Крамаренко Федір Іванович, доручаю Сіренькому Владиславу Миколайовичу отримати в бібліотеці ЗЗСО «Промінь» комплекти нових підручників для учнів 6-го класу в кількості 210 одиниць.

Доручення дійсне до 10 червня 2023 року.

Ф. І. Крамаренко

Підпис методиста І. І. Костенко засвідчую

Завідувач бібліотеки (підпис) О. О. Крихта

Дати відповіді на питання:

1. Чи може вживатись емоційно забарвлена лексика в науковому стилі?
2. Чи може вживатись емоційно забарвлена лексика в діловому мовленні

(заяви, доручення, автобіографії)?

3. У яких стилях найбільш вживана емоційно забарвлена лексика? Чому?

4. Лексико-стилістична робота.

2. Прочитати синонімічні ряди. Визначити стилістичну різницю слів, які входять до синонімічних рядів. Увести виділені слова в прості речення, ускладнені однорідними підметами, додатками, вставними словами, використовуючи повтори, вигуки, частки.

1) писанина – писання – мазанина; 2) примовляти – приказувати – наказувати – приговорювати – приповідати – причитати; 3) сумний – смутний – невеселий – безрадісний – меланхолічний – сумливий – тоскний – траурний – мінорний (розм.); 4) щастити – таланити – везти – вдаватися – фортунити – вестися – щаститися – добритися (діал.).

3. Написати власне висловлювання про професію вчителя початкових класів НУШ, використовуючи подані слова: мудрість, покірність, терпеливість, повага, хитрість, невірність, гордість, любов, милість, гнів, покарання.

Культура мовлення майбутнього вчителя початкових класів складається з умінь використовувати слова у властивому їм значенні та правильно поєднувати слова за змістом, запобігати недоречному вживанню емоційно забарвлених слів, невиправданому використанню просторічних, діалектних, запозичених слів тощо.

Для відпрацювання вмінь і навичок щодо окресленого теоретичного блоку пропонуємо використати такі види вправ:

1. Вибіркова робота. Спостереження над текстом.

Коли ми обминаємо липовий шлях і спиняємось у чудовій долині, нас оточує воркування струмків. Радісно співаючи, вони заклопотано поспішають собі і до ставків, і до левад, і на Ведмежу долину, де в'юниться невеличка красива річечка. Вона ще спить собі, а струмочки весело б'ють у бубни і витанцьовують на її кризі... Ми прислухаємось до річки, і вона знову затріщала за верболозами (За М. Стельмахом).

Запитання і завдання до тексту:

1) визначте тему тексту;

2) які почуття викликає у вас опис весни? Чому?

3) знайдіть слова, за допомогою яких автор передає ці почуття;

4) написати твір-мініатюру про будь-яку пору року.

Після виконання низки вправ доречно провести підсумкове опитування та зробити висновки:

1. Яке слово, на вашу думку, річка чи річечка більш емоційне?

Обґрунтуйте свою думку.

2. Яке стилістичне забарвлення має слово струмочки в тексті?

3. Випишіть із тлумачного словника лексичне значення слів: нікчемний, пройдоха. Знайдіть у словнику стилістичні позначки до них.

4. Що спільного в словах долина, річечка, струмочки?

5. Подумайте над лексичним значенням слів: чудовий, красивий.

Отже, робимо висновок про те, що в тексті наявні дві групи слів: а) слова, значення яких несуть емоційне навантаження; б) слова з суфіксами оцінки. У таких словах, крім лексичного значення, міститься вираження почуттів, оцінки. Така група слів належить до емоційно-експресивної лексики.

Головне завдання запропонованих вправ полягає не в тому, щоб дати комплекс граматичних понять, а навчити студентів бачити, відчувати, розуміти багатство української мови та вміло його використовувати. Передусім маємо на увазі і словникове багатство мови, і різноманітність синтаксичної будови та інтонаційну виразність. Навчання повинно ґрунтуватись на знаннях і мовному чутті.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Збагачення мовлення студентів емоційно забарвленою лексикою дає можливість не просто оволодіти великим арсеналом слів і виразів, але й дозволяє, по-перше, розуміти образність, красу запропонованих для аналізу текстів і на основі їх створювати власні; по-друге, глибше усвідомлювати те, що хотів донести автор до кожного читача, та використовувати подібні мовні засоби у своїх висловлюваннях; по-третє, робити власні висловлювання більш точними, логічними, образними, бо така діяльність удосконалює вміння правильно і доречно вживати мовні явища в мовленні.

Використання емоційно забарвленої лексики в мовленні допомагає показати ставлення мовця до побаченого, почутого, прочитаного тощо, побудувати своє висловлювання в такий спосіб, щоб знайти спільну мову із співбесідником, налаштувати одне одного на конструктивний діалог із позитивним результатом.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробці комплексу вправ щодо вдосконалення діалогічного мовлення студентів, використовуючи емоційно-експресивну лексику під час створення діалогів у різних мовленнєвих ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єрмоленко, С. Я., Бибик, С. П., & Тодор, О. Г. (2001). *Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів*. Київ : Либідь.
2. Мойсієнко, А. К. (2008). *Мова як світ світів. Поетика текстових структур*. Умань : УДПУ.

3. Чабаненко, В. А. (2002). Стилїстика експресивних засобів української мови : монографія. Запоріжжя : ЗДУ.

4. Lobachova, I. (2017). The Ways of Forming Speech Competence of Prospective Primary School Teachers in the Ukrainian Language & Speech Culture Course. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, Вип. 6. С. 150–158.

FUNCTIONING OF EMOTIONAL AND EXPRESSIVE VOCABULARY IN SPEECH OF PRIMARY SCHOOL TEACHER OF NUSH

Iryna Lobachova

PhD in Philological Sciences, Associate Professor of the
Primary Education Theory and Practice Department
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
ORCID ID 0000-0001-7102-1915
sbitneva.irina@ukr.net

Svitlana Pomyrcha

PhD in Philological Sciences, Associate Professor of the
Primary Education Theory and Practice Department
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-1636-3239
swetlanapom@gmail.com

Abstract. The article deals with lexical material with an emotionally expressive component. It is found that determining the emotional point of certain categories of words, which is one of the essential conditions for influencing the interlocutor, as a necessary basis for vocabulary of the teacher, is the basis for the formation of speech competence of a future primary school teacher of NUSH. Also special attention is paid to emotionally colored vocabulary as one that helps to build a constructive dialogue, influence its participants, give them an emotional assessment of the speech situation, in particular, create an emotional atmosphere of conversation, which is an essential aspect of speech of a future primary school teacher of NUSH.

The analyzed vocabulary is considered from the sociolinguistic, lexicological, national-cultural and stylistic points of view. In the article the authors focus on the semantics of the Ukrainian expressive word and its functional features in speech. It is found that mastering expressive vocabulary is necessary to build a constructive dialogue, because the expression of sensory directions of the communicator is associated with their own understanding of fragments of the linguistic picture of the world. It is noted that expressives are realized only in a certain period of communication or determined by a specific speech situation.

Scientific and methodological commentary on the study of emotionally expressive vocabulary in higher educational institutions at the faculties that train future primary school teachers of NUSH is presented. It is noted that the set of tasks can be used both when studying the unit “Lexicology” and to improve language and speech skills of students in other linguistic disciplines, in particular during linguistic analysis of a text, stylistics of the Ukrainian language in higher educational institutions.

The article proposes a number of tasks to improve lexical and stylistic skills, to enrich students’ vocabulary. The content of educational material is selected taking into account the educational aspect, which will promote the development of logical and artistic thinking of higher

education students. The choice of tasks to improve the skills of using emotionally expressive vocabulary in speech depended on the level of awareness and professional training of future primary school teachers of NUSh. Enriching students' speech with emotionally colored vocabulary makes it possible both to master a large arsenal of words and expressions and allows to understand the imagery, beauty of the texts offered for analysis and create their own based on them; to be more aware of what the author wanted to convey to each reader, and to use similar language tools in their statements; make their own statements more accurate, logical, figurative, because such activities improve the ability to correctly and appropriately use linguistic phenomena in speech.

Key words: emotional and expressive vocabulary; expressive function; future specialist in primary education; speech situation; language and speaking skills; stylistic coloring of words.

REFERENCES

1. Yermolenko, S. Ya., Bybyk, S.P., & Todor, O. H. (2001). *Ukrainska mova. Korotkyi tлумachnyi slovnyk lnhvistychnykh terminiv [Ukrainian language. A short glossary of linguistic terms]*. Kyiv : Lybid [in Ukrainian].
2. Moisiienko, A. K. (2008). *Mova yak svit svitiv. Poetyka tekstovykh struktur [Language as the world of worlds. Poetics of text structures]*. Uman : UDPU [in Ukrainian].
3. Chabanenko, V. A. (2002). *Stylistyka ekspresyvnykh zasobiv ukrainskoi movy [Stylistics of expressive means of the Ukrainian language]*. Zaporizhzhia : ZDU [in Ukrainian].
4. Lobachova, I. (2017). The Ways of Forming Speech Competence of Prospective Primary School Teachers in the Ukrainian Language & Speech Culture Course. *Profesionalism pedahoha: teoretychni i metodychni aspekty*, 6, 150–158. [in English].

Матеріали надійшли до редакції 01.04.2022 р.